

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ สภาพ ปัญหา การดำเนินงานและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 ในจังหวัดสตูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่เป็นมุสลิมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 ในจังหวัดสตูล ปีการศึกษา 2554 จำนวน 270 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปคำนวณจากสูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan ; อ้างใน ผ่องศรี วาณิชยศุภวงค์ 2546 : 103) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 159 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยการแบ่งกลุ่มตามขนาดของโรงเรียน คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แล้วนำมาสุ่มแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยแบบสอบถาม ชนิดตรวจสอบรายการ (Check List) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สอบถามสภาพการดำเนินงานและปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และแบบสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำผลการศึกษาที่ได้เสนอเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน

สภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โรงเรียนใช้วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มีสภาพการปฏิบัติจริงมากที่สุด และการสร้างแรงจูงใจ มีสภาพการปฏิบัติจริงน้อยที่สุด

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน มีปัญหาการดำเนินการมากที่สุด และการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีปัญหาการดำเนินการน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณารายวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนรายข้อ พบว่า

1.1 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอน มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ ยกเว้นมีการนำเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามมาสอนโดยการใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมุติ อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกรายการ

1.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ ยกเว้น มีการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน และมีการจัดกิจกรรมแนะแนวที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกรายการ ยกเว้นมีการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

อิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ ยกเว้น มีการเชิญผู้ปกครองและผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ กำหนดคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการให้มีกับนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ยกเว้น มีการเชิญผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้น ประชุมชี้แจงผู้ปกครองและผู้นำชุมชนให้เข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และมีการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมที่บ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ อยู่ในระดับน้อย

1.4 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี ในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกรายการ ยกเว้น การขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ช่วยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง

1.5 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ ยกเว้น การจัดประกวดนักเรียนดีเด่นตามวันสำคัญต่างๆ เป็นประจำทุกสัปดาห์/เดือน/ภาคเรียน/ปี และการจัดทำป้ายนิเทศแสดงคุณธรรมจริยธรรมหรือชีวประวัติของบุคคลสำคัญเป็นประจำทุกสัปดาห์/เดือน/ภาคเรียน/ปี อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ ในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ ยกเว้น การจัดทำแผน/โครงการสรรหาและยกย่องนักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น และการสนับสนุนนักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเข้ามาเป็นผู้นำนักเรียนในระดับโรงเรียนหรือระดับห้องเรียน อยู่ในระดับน้อย

1.6 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกรายการ

1.7 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกรายการ ยกเว้น มีการจัดบรรยากาศในโรงเรียน ห้องเรียนให้เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เช่น การจัดทำป้ายข้อความ อัลกุรอาน อัลหะดีษ สุภาษิต บทกลอน เป็นต้น การกำหนดแผนการนิเทศ ติดตาม สนับสนุน และประเมินผล สภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นประจำ เพื่อให้เกิดความตระหนักในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และการจัดประกวดห้องเรียนดีเด่นเป็นประจำทุกสัปดาห์/เดือน/ภาคเรียน/ปี อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ในภาพรวมมีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกรายการ

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน

ผลการเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงและปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน สรุปผลได้ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีเพศต่างกัน ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีเพศต่างกัน ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีตำแหน่งต่างกัน ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีตำแหน่งต่างกัน ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ที่มีขนาดต่างกัน พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนปัญหาการดำเนินการ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลได้ดังนี้

3.1 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความแตกต่างกันด้านความรู้พื้นฐานทางศาสนา บางคนไม่ได้เรียนศาสนามาก่อนเลย ส่งผลให้นักเรียนไม่มีความตระหนักในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติของอิสลาม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอิสลามมีน้อย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว มีการจัดกิจกรรมที่ไม่หลากหลายและจัดแบบเดิมๆ คือพูดบรรยายให้นักเรียนฟัง การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่ไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ครูบางคนไม่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการจัดการเรียนการสอน ขาดความตระหนักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ที่มุ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของศาสนาอิสลามเท่าที่ควร เป็นเหตุให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ควรสอดแทรกเนื้อหา ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง ควรสอนให้นักเรียนรู้จักวิถีชีวิตแบบอิสลามอย่างต่อเนื่อง สร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม เน้นการปฏิบัติและสร้างจิตสาธารณะให้เกิดแก่นักเรียนให้มาก จัดป้ายนิเทศ บอร์ดความรู้ พุดคุยอบรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อน หลัง การปฏิบัติศาสนกิจ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกรายวิชาควรบูรณาการกับการปฏิบัติตนตามแนวทางอิสลาม จัดกิจกรรมที่หลากหลายมีความน่าสนใจ ควรนำชุมชนหรือภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การสร้างแหล่งเรียนรู้ การจัดทำสื่อต่างๆ และมีการนิเทศติดตามผลอย่างจริงจัง ควรจัดกิจกรรมในลักษณะของค่ายคุณธรรม มีการรณรงค์ให้นักเรียนมีความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

3.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังมีกิจกรรมน้อย โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ไม่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมที่ไม่ได้มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างชัดเจน และบางกิจกรรมไม่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม หลักสูตรและเวลาเรียนไม่สอดคล้องต่อการจัดกิจกรรม เวลาเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นวิชาการ การเข้ามามีส่วนร่วมของนักเรียนยังมีน้อย การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ไม่มีนโยบายจากฝ่ายบริหารที่ชัดเจน นักเรียนขาดความตระหนักและขาดความสนใจในการจัดกิจกรรมตามหลักการอิสลาม มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอิสลามน้อย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สามารถบูรณาการเข้ากับหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ฝึกให้นักเรียนปฏิบัติศาสนกิจทุกวัน ควรร่วมมือกันทุกฝ่ายในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในโอกาสต่างๆ ที่เหมาะสม จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้นักเรียนได้ปฏิบัติเป็นประจำ เปิดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกเวลาเรียนที่เน้นการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนร่วมจัดกิจกรรมเสียงตามสายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควรนำกิจกรรมแนะแนวมาเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควรเน้นย้ำการปลูก

จิตสำนึกในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามให้มากขึ้น ควรจัดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เช่น เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจ มีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.3 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย ขาดความจริงจังในการมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ผู้ปกครองมอบภาระการอบรมลูกให้กับทางโรงเรียนทั้งหมดโดยที่ผู้ปกครองไม่ได้ปฏิบัติต่อนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกับโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ขาดความพร้อมในการสนับสนุนด้านการศึกษา ผู้ปกครองมีงานมากไม่มีเวลาให้กับนักเรียน พื้นฐานทางศาสนาของผู้ปกครองมีความแตกต่างกันทำให้ความเข้มงวดในการดูแลเอาใจใส่ต่อนักเรียนต่างกัน ชุมชนและผู้ปกครองบางคนยังปลูกฝังในเรื่องที่ขัดกับอิสลาม เช่น เรื่องการเชื่อถือโซ่กลางของคลัง การดูหมิ่น ทำนายน เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้มากขึ้นโดยควบคุมดูแลการปฏิบัติตนของนักเรียนขณะอยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์และมาตรฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้ชัดเจนและมีความจริงจัง เชิญผู้นำชุมชนเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้ปกครองควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมาจากบ้านก่อน จึงจะประสบผลสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน มีการติดตามนักเรียนขณะที่อยู่กับผู้ปกครองอย่างจริงจัง ผู้ปกครองและชุมชนควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตในสังคม ประชุมผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ผู้ปกครองและชุมชนควรส่งเสริมนักเรียนให้เรียนศาสนาในวันเสาร์ อาทิตย์ กำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามอย่างชัดเจน ผู้ปกครองควรให้ความสนใจต่อลูกหลานในการซักถามเกี่ยวกับกิจกรรมของนักเรียนขณะที่อยู่โรงเรียนตลอดจนการบ้านต่างๆ เป็นต้น

3.4 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี

พบว่า ครูและผู้ปกครองบางส่วนไม่เอาใจใส่หรือไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน สภาพปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบันทำให้นักเรียนอาศัยสื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต นักเรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดีถูกเพื่อนล้อเลียน ไม่มีนักเรียนแกนนำที่เป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนขาดคุณธรรม จริยธรรมไม่มีสัมมาคารวะประพฤติตัวไม่เหมาะสม มีบุคลิกต่างศาสนิกมาก

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ มีการปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกเรื่อง “แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” ยกย่องชมเชยนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ควรให้รุ่นพี่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง จัดคาบจริยธรรมเพื่อชี้แนะแนวทางของอิสลามเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม นำแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็นเป็นประจำ

3.5 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ พบว่ามีกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นแรงจูงใจวัยรุ่นได้มากกว่าเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ไม่ค่อยมีป้ายนิเทศที่เป็นแรงจูงใจ ผู้นำต้นแบบด้านคุณธรรมมีน้อย การจูงใจของครูต่อกลุ่มที่เดินทางผิดไม่ค่อยได้ผล ครูชอบตำหนิ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความตระหนักในการประกอบศาสนกิจ ขาดแรงจูงใจแรงเสริมให้กับนักเรียนที่ปฏิบัติตนดี ไม่มีป้ายยกย่องนักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น มีเพียงแต่นักเรียนที่สอบเข้าเรียนต่อในสถาบันต่างๆ ได้เท่านั้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ กระตุ้น ส่งเสริม ให้นักเรียนปฏิบัติในทางที่ดี มีการมอบรางวัล เกียรติบัตรและชมเชยเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น ยกย่องให้เกียรติผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ “คนดีศรีอิสลาม” จัดหานักวิชาการ นักจิตวิทยาให้ความรู้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม สร้างค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียน เกี่ยวกับผลของการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีในอิสลาม ยกตัวอย่างบุคคลในประวัติศาสตร์อิสลาม บุคคลที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักการอิสลาม เพื่อให้นักเรียนได้ยึดถือและปฏิบัติตาม จัดป้ายนิเทศชีวประวัติบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนได้เอาเป็นแบบอย่าง นำกฎระเบียบของโรงเรียนมาชี้แจงให้นักเรียน ผู้ปกครองทราบและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ขอคำอุปถัมภ์จากอัลลอฮ์ได้โปรดฮิตายะฮ์แก่นักเรียนให้มาก

3.6 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม พบว่า นักเรียนไม่ให้ความสำคัญในหลักการอิสลาม ขาดความร่วมมือในการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีอิหม่านที่อ่อนแอ นักเรียนให้ความสำคัญกับกิจกรรมอื่นๆ มากกว่า เช่น กิจกรรมกีฬาภายใน โรงเรียนสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เช่น การแสดงที่ต้องเปิดเอาเราะฮฺ ขาดการปลูกฝังที่ดีในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามส่วนใหญ่เป็นการบรรยายให้ความรู้ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ เวลาในการปฏิบัติศาสนกิจไม่เอื้อต่อการปฏิบัติส่งผลกระทบต่อเวลาเรียน นักเรียนขาดละหมาดฟรฎู 5 เวลา เนื่องจากสภาพแวดล้อมหรือครอบครัวของนักเรียนไม่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ขาดแบบอย่างในการยึดถือ ไม่มีแผนการนิเทศติดตามด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของโรงเรียนที่ชัดเจน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการอิสลามให้หลากหลาย จัดกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามเป็นประจำทุกสัปดาห์และในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ส่งเสริมนักเรียนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ การออกตะอวะฮฺตบลิฆ จัดกิจกรรม ปลูกฝังการสร้างค่านิยมที่ดีในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควบคุมดูแลการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียนอย่างจริงจัง จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม นักเรียนพูดหน้าเสาธงในกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่นักเรียนได้ปฏิบัติทุกวัน โรงเรียนกำหนดนโยบายในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ชัดเจน

3.7 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีพื้นที่น้อย การจัดการสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดียังไม่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มีห้องละหมาดที่เล็กไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติละหมาดของนักเรียน การควบคุมดูแลเป็นไปอย่างยากลำบากเนื่องจากครูรับผิดชอบมีน้อย โรงเรียนไม่มีสถานที่ในการจัดการกับขยะ (หลุมขยะหรือเตาเผาขยะ) มีนักเรียนศาสนิกอื่นมากกว่ามุสลิม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนด้วยวิธีการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ปลูกฝัง

ให้นักเรียนรักโรงเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้แก่นักเรียน ควรมีक्रमุสลิมอื่นๆ เข้ามาควบคุมดูแลการปฏิบัติศาสนกิจให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม โดยขึ้นอยู่กับบริบทและจุดเน้นของแต่ละโรงเรียน เริ่มต้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามจากที่บ้าน ครอบครัว ครูโรงเรียนและสังคม เพิ่มสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ จัดป้ายนิเทศ คำขวัญ อัลกุรอาน อัลหะดีษ ตามสถานที่ต่างๆ จัดป้ายนิเทศภายในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจอิสลามมากยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีที่เก็บขยะ ที่กำจัดขยะให้พร้อม จัดสถานที่ให้เหมาะสมและเพียงพอเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียน จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสตูล ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน มีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสตูล ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน มีสาระสำคัญและนำเสนอ ดังนี้

1.1 การจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่า มีการนำเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มาสอนโดยตรงในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (รายวิชาอิสลามศึกษา) มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ งานวิจัยของ รัตนากร วงศ์ศรี นันทกา โกมลเสน และรุ่งฤดี พรหมแก้วงาม (2551) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา ของโรงเรียนลำปางพณิชยการและเทคโนโลยี จังหวัดลำปาง พบว่า วิธีที่ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา คือการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนนทบุรี พบว่า

การสอนควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกรายวิชา มีการวัดผลด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับเนื้อหาสาระการเรียนการสอน ครูเป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลานักเรียน

แนวทางการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ควรสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง ควรสอนให้นักเรียนรู้จักวิถีชีวิตตามแบบอิสลามอย่างต่อเนื่อง สร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม เน้นการปฏิบัติและสร้างจิตสาธารณะให้เกิดแก่นักเรียนให้มาก จัดป้ายนิเทศ บอร์ดความรู้ พุดคุยอบรมคุณธรรมจริยธรรม ก่อน หลัง การปฏิบัติศาสนกิจ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกรายวิชาควรบูรณาการกับการปฏิบัติตนตามแนวทางอิสลาม จัดกิจกรรมที่หลากหลายมีความน่าสนใจ ควรนำชุมชนหรือภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร การสร้างแหล่งเรียนรู้ การจัดทำสื่อต่างๆ และมีการนิเทศติดตามผลอย่างจริงจัง ควรจัดกิจกรรมในลักษณะของค่ายคุณธรรม มีการรณรงค์ให้นักเรียนมีความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 ในจังหวัดสตูล มีการสอนรายวิชาอิสลามศึกษาทุกโรงเรียน ซึ่งอยู่ในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และมีครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถทางด้านอิสลามศึกษาโดยตรง จึงมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนน้อย ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ตามแบบฉบับของท่านศาสดามุหัมมัด ﷺ ดังที่พระองค์ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

ความว่า “และแท้จริง เจ้านี้อยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่”

(อัลกอลัม : 4)

ด้วยเหตุนี้อัลลอฮ์ ﷻ จึงได้แต่งตั้งท่านรอซูล ﷺ เป็นศาสนทูต เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ป่าวของพระองค์ และเป็นสื่อการศึกษาที่ดีที่สุด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

1.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่า มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน ประจำสัปดาห์ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน มีสภาพ การปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุมีนี๊ะห์ บุงอตาหยง (2552) ได้ทำการ ศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 พบว่า มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ทั้งหมด 6 รูปแบบ คือ กิจกรรมฮาลาเกาะห์ (กลุ่มศึกษาอิสลาม) กิจกรรมละหมาดกียามุลลัยลุลญะมาอะฮฺ กิจกรรมถือศีลอดร่วมกันเดือนละ 1-2 ครั้ง กิจกรรมพี่เดือน น้องเพื่อนเดือนเพื่อน กิจกรรมบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละ ละด้าน และค่านิยมจริยธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจทั้งสิ้น

แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่สามารถบูรณาการเข้ากับหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ฝึกให้นักเรียนปฏิบัติศาสนกิจทุกวัน ควร ร่วมมือกันทุกฝ่ายในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมอิสลามในโอกาสต่างๆ ที่เหมาะสม จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้นักเรียนได้ ปฏิบัติเป็นประจำ เปิดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกเวลาเรียนที่เน้นการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนร่วมจัดกิจกรรมเสียงตามสายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควรนำกิจกรรมแนะ แนวมาเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ควรเน้นย้ำการปลูกจิตสำนึกในการจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามให้มากขึ้น ควรจัดเวลาในการจัด กิจกรรมให้เหมาะสมและเอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เช่น เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจ มีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า ทุกโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนรายวิชาอิสลามศึกษานั้น จำเป็นต้องมีการวัดผลประเมินผล และตัดสินผลการเรียน การจัดกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน ประจำสัปดาห์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลประเมินผล โรงเรียนจึงจำเป็นต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.3 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ ปานกลาง พบว่า มีการขอความร่วมมือให้ผู้ปกครอง อบรม สั่งสอน คุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่บ้าน มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด และมีปัญหามากที่สุดเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของกำพล สิ้นันตา (2547) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียนโรงเรียนบ้านหัวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการเสริมสร้างวินัยให้นักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของมูมิน๊ะห์ บุงอตาหยง (2552) ได้ทำการ ศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 พบว่า ปัญหาในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนั้น เนื่องจากขาดความร่วมมือจากผู้ปกครอง พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรหลาน และไม่มีกิจกรรมที่เน้นเฉพาะด้าน และควรมีกิจกรรมประชุมพบปะผู้ปกครองเป็นประจำ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมการทำฮาลาเกาะห์ประจำโรงเรียน และจัดให้มีการประชุมฮาลาเกาะห์ทุกสัปดาห์ และกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน เป็นต้น และงานวิจัยของเสาวณี เรวัตโต (2547) ได้ทำการศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูให้นักเรียน ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน และได้เสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน คือ ครูควรแนะนำในการคบเพื่อนให้นักเรียน ผู้ปกครองควรสละเวลาอบรมนักเรียน และเพิ่มมาตรการในการควบคุมสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น

แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้มากขึ้นโดยควบคุมดูแลการปฏิบัติตนของนักเรียนขณะอยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์และมาตรฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้ชัดเจนและมีความจริงจัง เชิญผู้นำชุมชนเข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน ผู้ปกครองควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมมาจากบ้านก่อน จึงจะประสบผลสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน มีการติดตามนักเรียนขณะที่อยู่กับผู้ปกครองอย่างจริงจัง ผู้ปกครองและชุมชนควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตในสังคม ประชุมผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ผู้ปกครองและชุมชนควรส่งเสริมนักเรียนให้เรียนศาสนาในวันเสาร์อาทิตย์ กำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์กับชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามอย่างชัดเจน

ผู้ปกครองควรให้ความสนใจต่อลูกหลานในการซักถามเกี่ยวกับกิจกรรมของนักเรียนขณะที่อยู่โรงเรียน ตลอดจนการบ้านต่างๆ เป็นต้น

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนซึ่งดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอยู่แล้วนั้นต้องการให้มีการดูแลอย่างต่อเนื่องไปยังที่บ้านด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติตนของนักเรียนในเรื่องของการปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน และที่เป็นปัญหามากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าผู้ปกครอง ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ต่อนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านเท่าที่ควร เพราะต้องมุ่งกับการประกอบอาชีพ เช่นอาชีพประมง ต้องออกไปประกอบอาชีพตั้งแต่กลางคืน กลับมาก็ประมาณสายๆ ไม่มีเวลาได้พบหน้าลูก และอาชีพกรีดยางก็เช่นเดียวกัน ต้องออกไปกรีดยางตั้งแต่กลางดึก กลับมาก็ประมาณสายๆ เช่นเดียวกัน ทำให้การอบรมสั่งสอนคุณแลบุตรหลานมีน้อย เป็นเหตุให้นักเรียนขาดคุณธรรมจริยธรรม ประกอบกับสิ่งแวดล้อมและสื่อต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการชักจูงนักเรียนไปในทางที่ผิด ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ﴿٦﴾

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน”

(อัตตะหฺรึม : 6)

ผู้วิจัยคิดว่า หากผู้ปกครองและชุมชนร่วมกันปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแบบอย่างของอิสลาม ตามพระดำรัสของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดังกล่าวแล้ว แน่แน่นอนปัญหาต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น และยังจะนำพาไปสู่ความสงบสุขอีกด้วย

1.4 การสร้างแบบอย่างที่ดี

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่า มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูและ

บุคลากร ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนนทบุรี พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากร ควรเป็นแบบอย่างของความศรัทธา ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน มีความสุภาพ รู้จักควบคุมอารมณ์ มีความรักและปรารถนาดีต่อศิษย์ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ มนูญศักดิ์ โตะเถื่อน (2553) ได้ทำการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า การสร้างแบบอย่างที่ดีเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ซึ่งได้แก่ โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายมุ่งพัฒนาให้บุคลากรทุกคนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จัดให้มีการคัดสรรและการนิเทศครูผู้สอน การติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด การกำหนดแหล่งเรียนรู้แบบอย่างและการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดโครงการสนับสนุนการสร้างแบบอย่างที่ดี เช่นเดียวกับงานวิจัยของ รัตนากร วงศ์ศรี นันทกา โกมลเสน และรุ่งฤดี พรหมแก้วงาม (2551) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน นักศึกษา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนนักศึกษา ของโรงเรียนลำปางพณิชยการและเทคโนโลยี จังหวัดลำปาง พบว่า แนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนนักศึกษาตามความคิดเห็นของครูคือ ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เสาวณี เรวัตโต (2547) ได้ทำการศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูให้แก่ นักเรียน ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นภดล เทียนเพิ่มพูน (2546) ได้ทำการศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า รูปแบบวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในระดับสูงสุดคือ ครูอาจารย์ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนนายร้อยตำรวจ และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์ และศศิกาญจน์ ทวีสุวรรณ (2552) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การกำหนดกฎระเบียบที่ส่งเสริมคุณธรรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การมีส่วนร่วมส่งเสริมคุณธรรม และการสร้างสื่อส่งเสริมคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

แนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ มีการปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกเรื่อง “แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” ยกย่องชมเชยนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ควรให้รุ่นพี่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่รุ่นน้อง จัดคาบจริยธรรมเพื่อชี้แนะแนวทางของอิสลามเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม นำแบบอย่างที่ดีให้นักเรียนเห็นเป็นประจำ

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อรองรับการประเมินจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมครูและบุคลากรทุกคนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีแก่นักเรียนต่อไป ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا
تَفْعَلُونَ

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย ทำไมพวกเจ้าจึงกล่าวพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ เป็นที่น่าเกลียดยิ่งที่อัลลอฮ์ การที่พวกเจ้าพูดในสิ่งที่พวกเจ้าไม่ปฏิบัติ”

(อัศศ็อฟ : 2-3)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวประกาศแก่ประชาชาติมุสลิมว่า ท่านศาสดา ﷺ คือแบบอย่างที่ดีงามที่พวกเขาจำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อจะได้รับความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และได้รับการตอบแทนที่ดีงามในวันอาคีเราะฮ์ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ
يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ ءَالَآ خِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

ความว่า “โดยแน่นอน ในรอซูลของอัลลอฮ์ ﷺ เป็นแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ อย่างมาก”

(อัลอะหฺซาบ : 21)

ผู้วิจัยคิดว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ตั้งแต่ผู้บริหารและครูทุกคนที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีตามแบบฉบับของอิสลาม ในช่วงเวลาที่กำลังเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ในขณะที่อยู่ในโรงเรียน

1.5 การสร้างแรงจูงใจ

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการสร้างแรงจูงใจ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่ามีการสนับสนุนนักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเข้ามาเป็นผู้นำนักเรียน ในระดับโรงเรียนหรือระดับห้องเรียน มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐาปนีย์ พลิชฐ์เนาวกุล และพรสวรรค์ สุวัฒน์ศรีย์ (2551) ได้ทำการ ศึกษาสภาพปัญหาและหารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พบว่า ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ประกาศเกียรติคุณนักศึกษาที่เรียนดี ประพฤติดี และกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมระดับคณะและมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ มนุศักดิ์ โต๊ะเถื่อน (2553) ได้ทำการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอศลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การเริ่มต้นการสอนด้วยการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ การจัดโครงการสร้างแรงจูงใจ การมอบรางวัลนักเรียนที่มีอศลากดี การให้โอกาสนักเรียนที่ทำความผิดปรับปรุงตัว การรายงานผู้ปกครองทราบความประพฤติของนักเรียน และการส่งเสริมการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย

แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ กระตุ้น ส่งเสริม ให้นักเรียนปฏิบัติในทางที่ดี มีการมอบรางวัล เกียรติบัตรและชมเชยเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น ยกย่องให้เกียรติผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติ “คนดีศรีอิสลาม” จัดหานักวิชาการ นักจิตวิทยาให้ความรู้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม สร้างค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียน เกี่ยวกับผลของการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีในอิสลาม ยกตัวอย่าง

บุคคลในประวัติศาสตร์อิสลาม บุคคลที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักการอิสลาม เพื่อให้นักเรียนได้ยึดถือ และปฏิบัติตาม จัดป้ายนิเทศชีวประวัติบุคคลสำคัญ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนได้เอาเป็นแบบอย่าง นำกฎระเบียบของโรงเรียนมาชี้แจงให้นักเรียน ผู้ปกครองทราบและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ขอตุอาอ จากอัลลอฮ์ได้โปรดอิตายะฮแก่นักเรียนให้มาก

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนต้องการส่งเสริมนักเรียนที่มีคุณธรรมจริยธรรมดี และเป็นแรงจูงใจให้กับนักเรียนที่ต้องการเป็นผู้นำ หันมาสนใจกับการมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น

การสร้างแรงจูงใจสามารถโน้มน้าวให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม และการปรามให้ห่างจากการทำความผิดและสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งจะได้รับการตอบแทนความดีงามในโลกหน้า ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مِثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ

بِالسَّيِّئَةِ فَلَا تُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

ความว่า “ผู้ใดที่นำความดีมา เขาก็จะได้รับสิบเท่าของความดีนั้น และผู้ใดนำความชั่วมาเขาจะไม่ถูกตอบแทน นอกจากเท่าความชั่วนั้นเท่านั้น และพวกเขาจะไม่ถูกอธรรม”

(อัลอันอาม : 160)

وَلَتَكُنَّ مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ

بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ

الْمُفْلِحُونَ ﴿١٤٤﴾

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำสิ่งที่มิชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละอิมรอน : 104)

1.6 การจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่า มีการจัดกิจกรรมประจำวันที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เช่น การกล่าวคำปฏิญาณตน ขออวดอนเข้า การควบคุมการละหมาด เป็นต้น มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ มุมีนะห์ บุงอตาหยง (2552) ได้ทำการศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1 พบว่า มีการจัดกิจกรรมฮาลาเกาะห์ (กลุ่มศึกษาอิสลาม) กิจกรรมละหมาดกียามุลลัยลฎะมาอะฮฺ กิจกรรมถือศีลอดร่วมกันเดือนละ 1-2 ครั้ง กิจกรรมพี่เตือนน้อง เพื่อนเตือนเพื่อน กิจกรรมบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละด้าน และค่ายอบรมจริยธรรมอิสลาม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ มนุศักดิ์ โต๊ะเถื่อน (2553) ได้ทำการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระหว่างภาคการศึกษา เช่น กิจกรรมปลูกฝังการศรัทธา กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ สรียานี อาบู (2549) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามในโรงเรียนเอกชนอำเภอเมืองจังหวัดยะลา พบว่า การจัดอบรมจริยธรรมโดยตรง ประกอบด้วย การอบรมหน้าเสาธง อบรมเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียน การกล่าวคำปฏิญาณตนหน้าเสาธง กล่าวเกี่ยวกับการปฏิญาณตนต่ออัลลอฮ์ ﷻ การขอพรต่อบิดามารดา การละหมาด เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติศาสนกิจครบทุกเวลา การฝึกมารยาท มีโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเสริมสร้างวินัยผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีศีลธรรมและบรรลุดตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับจริยธรรม ประกอบด้วย การจัดกิจกรรม จำลองฮารีรายอ ได้แก่ การจัดกิจกรรมจำลองฮารีรายออีฎิ้ลฟิตริ์และอีฎิ้ลญฮา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ให้ถือศีลอดทุกวัน การสลามและการตอบรับสลาม ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล่าวสลามทุกครั้งเมื่อพบปะพี่น้องมุสลิม การจัดกิจกรรมชุมนุมหรือชมรมต่างๆ การจัดโครงการที่เหมาะสม ได้แก่ โครงการกีฬาซี โครงการปิ้งฉิมนิเทศ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักปฏิบัติที่ศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้

แนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการอิสลามให้หลากหลาย จัดกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามเป็นประจำทุกสัปดาห์และในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ส่งเสริมนักเรียนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ การออกตะอวะฮฺตบลิซ จัดกิจกรรม ปลูกฝังการสร้างค่านิยมที่ดี

ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ครูควบคุมดูแลการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียนอย่างจริงจัง จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม นักเรียนพูดหน้าเสาธงในกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่นักเรียนได้ปฏิบัติทุกวัน โรงเรียนกำหนดนโยบายในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ชัดเจน

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก ในการทำกิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า จึงมีการปฏิบัติกันทั้งสองศาสนา คือ อิสลามกับพุทธ และโรงเรียนดำเนินการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อรองรับการประเมินจากสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

1.7 การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

จากการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ด้วยแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก และมีปัญหาการดำเนินการในระดับ น้อย พบว่า มีการจัดห้องจริยศึกษาหรือห้องละหมาด เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เป็นแหล่งศึกษาและใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน มีสภาพการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร สุขสวัสดิ์ (2552) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา และแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนนทบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสตรีนนทบุรีด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนั้นควรจัดที่ประดิษฐานพลับพลาสัญลักษณ์ของโรงเรียนให้เหมาะสม ปลูกดอกไม้ประจำโรงเรียนและต้นไม้ใหญ่ให้ร่มรื่น จัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด มีระบบสุขาภิบาลที่ดีจากการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ มนุศักดิ์ โต๊ะเถื่อน (2553) ได้ทำการศึกษา สภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังอัคลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดปัตตานี พบว่า แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่ การสร้างสำนักวัศษสิ่งแวดล้อม การจัดภูมิทัศน์สวยงาม การรณรงค์รักษาความสะอาด การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังอัคลาก การร่วมมือกับชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สรียานี อาบู (2549) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามในโรงเรียนเอกชนอำเภอเมืองจังหวัดยะลา พบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยการส่งเสริมความสะอาดในชั้นเรียนและในบริเวณโรงเรียน การจัดสถานที่ละหมาด ได้แก่ มัสยิด การจัดป้ายคติธรรมภายในโรงเรียน ได้แก่ ป้ายคติธรรมเกี่ยวกับปรัชญาโรงเรียน การเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำข้อคิดจากป้ายคติธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต การปลูกต้นไม้ ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับและไม้ยืนต้น เพื่อให้เกิดความ

ร่มรื่นและรักษาความสมดุลในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ปลูกฝังให้นักเรียนรักโรงเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามให้แก่ นักเรียน ควรมีครูมุสลิมอื่นๆ เข้ามาควบคุมดูแลการปฏิบัติศาสนกิจให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม โดยขึ้นอยู่กับบริบทและจุดเน้นของแต่ละโรงเรียน เริ่มต้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามจากที่บ้านครอบครัว ครูโรงเรียน และสังคม เพิ่มสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ในการจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ จัดป้ายนิเทศ คำขวัญ อัลกุรอาน อัลหะดีษ ตามสถานที่ต่างๆ จัดป้ายนิเทศภายในห้องเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจอิสลามมากยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีที่เก็บขยะ ที่กำจัดขยะให้พร้อม จัดสถานที่ให้เหมาะสมและเพียงพอเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียน จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

สภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่ได้จากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้นักเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้มาก จึงมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ تَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ ۗ وَالَّذِي
حَبَّتْ لَا تَخْرِجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَلِكَ نُصَرِّفُ
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

ความว่า “และเมืองที่ดี นั้นพืชของมันจะงอกออกมา ด้วยอนุมัติแห่งพระเจ้าของมัน และเมืองที่ไม่ดีนั้นพืชของมันจะไม่ออกนอกจากในสภาพแกร็น ในทำนองนั้นแหละ เราจะแจกแจงบรรดาโองการทั้งหลายแก่กลุ่มชนที่ขอบคุณ”

(อัลอะฮฺรอฟ : 58)

ท่านรอซูล ﷺ ได้เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างบุคคลที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดีและสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ตามที่ท่านอบีบุร๊ะฮะฮฺ บิน อบีมุซา ได้รายงานจากบิดาของท่านกล่าวว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวไว้ความว่า

“เปรียบเพื่อนที่ดี และเพื่อนที่เลว ดังเช่น คนขายน้ำหอม กับช่างตีเหล็ก คนขายน้ำหอมจะไม่ก่อผลเสียใดๆ แก่ท่าน บางทีท่านจะซื้อน้ำหอม หรือท่านจะได้กลิ่นหอมของเขา และช่างตีเหล็กที่ร่างกายของท่านอาจจะถูกไฟเผาไหม้ หรือเสื้อผ้าของท่าน หรือท่านจะได้กลิ่นที่เหม็นจากเขา”

(อัลบุคอรี : 2101,5534 ; มุสลิม : 6860)

จากหะดิษดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา มีอิทธิพลต่อผลที่ได้รับจากสังคมและการคบเพื่อน โดยเฉพาะเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนอย่างมาก ท่านอบูฮุรَيْرَةَ ระฮฺ กล่าวไว้ว่า ท่านรอซูล ﷺ กล่าวไว้ความว่า

“บุคคลนั้นจะดำเนินชีวิต (ศาสนาของเขา) ตามแนวทางของเพื่อนของเขา ดังนั้นจงพิจารณา (จะรู้จัก) คนหนึ่งของพวกท่านจากผู้ที่เขาเป็นเพื่อน”

(อัตติรมีซี : 2378 ; อบูดาวูด : 4193, 4835)

ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามด้วยวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการสร้างบรรยากาศการศึกษาของอิสลามที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของชาวอาหรับในอดีต ที่มีแต่ความป่าเถื่อนและโหดร้าย ให้กลายเป็นสังคมที่มีความสงบสุข ด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมอย่างเป็นขั้นตอน และใช้ความต่อเนื่อง จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนหัวใจของพวกเขาให้เกิดความรัก และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ศรัทธาด้วยกัน

2. การเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติจริงและปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน นำเสนอดังนี้

2.1 เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ วนัสชาห์ สุวรรณทอง (2546) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนเพศชาย มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันกับผู้บริหารและครูผู้สอนเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง เห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนั้นมีความจำเป็นสำหรับครูทุกคนและถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในฐานะของความเป็นมุสลิม ดังที่ท่านศาสดา ﷺ กล่าวไว้ความว่า

“พึงทราบเถิดว่า ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกท่านจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพวกท่าน ผู้นำก็มีหน้าที่ และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบของเขา และคนหนึ่งก็มีหน้าที่ต่อครอบครัว และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

(อัตติรมีซี : 2018)

2.2 เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พรสวรรค์ พงษ์ดี (2551) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามตำแหน่ง พบว่าในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ สวงค์ บำเพ็ญพงษ์ (2553) ได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนตาม ทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 มีทัศนคติต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน และสอดคล้องกับ วนัสชาห์ สุวรรณทอง (2546) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอน มีทัศนคติต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความ

ตระหนักและถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องถือปฏิบัติอย่างจริงจัง และจะนำมาซึ่งความสงบสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

وَلَتَكُنَّ مِّنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดีและใช้ให้กระทำสิ่งที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำสิ่งที่มิชอบและชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละอิมรอน : 104)

2.3 เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโท และครูผู้สอนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ถึงแม้จะมีวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน แต่เห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนั้นมีความจำเป็นสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีวุฒิการศึกษาที่สูงหรือต่ำก็ตาม ทุกคนต้องช่วยกันปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นั่นคือการช่วยเหลือกันไปในทางที่ดี ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى
الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
الْعِقَابِ ﴿٢﴾

ความว่า “และพวกจงช่วยเหลือกัน ในสิ่งที่เป็นคุณธรรม และความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกัน

และพืงกลัวเกรงอัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรุนแรงใน
การลงโทษ”

(อัลมาอิดะฮฺ : 2)

ดังนั้น เมื่อเราให้การช่วยเหลือกันในทางที่ดีและนำมาซึ่งคุณธรรมจริยธรรม
ที่ดีแล้วแน่นอนที่สุดอัลลอฮ์ ﷻ ก็จะทำตอบแทนคุณงามความดีให้กับเราอย่างแน่นอน ดังที่พระองค์
อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ

وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۖ

ความว่า “ดังนั้นผู้ใดกระทำความดีหนักเท่าละอองธุลีเขาก็จะเห็น
มัน ส่วนผู้ใดกระทำความชั่วหนักเท่าละอองธุลีเขาก็จะเห็น
มัน”

(อัลซัลซะละฮฺ : 7-8)

ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ว่า อัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงหลงลืม
จากการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ซึ่งตรงกับพระดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่
ได้ตรัสว่า

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۖ

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ จะไม่ทรงอธรรมแม้เพียงน้ำหนัก
เท่าผงธุลี”

(อันนิสาอ : 40)

2.4 เมื่อจำแนกตามขนาด พบว่า ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน สอดคล้อง
กับ งานวิจัยของ ชูเพียร์ คำสำราญ (2549) ได้ทำการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามของนักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี

ยะลา นราธิวาส พบว่า เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าขนาดของโรงเรียนร่วมส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมด้านความอดทนและคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ขนาดขององค์การที่ต่างกันจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ต่างกัน จำนวนบุคลากรที่ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของบุคลากรที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล มีประเด็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ผู้วิจัยคิดว่า ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่หลากหลาย มีความน่าสนใจ และบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถสร้างจิตสำนึก และปฏิบัติตนตามแนวทางอิสลาม ควรนำชุมชนหรือภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ดังรายละเอียดรายด้านดังนี้

1.1.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการนำเนื้อหาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามมาสอนโดยการให้ปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ดีขึ้น

1.1.2 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารีที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนให้มากขึ้น

1.1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน พบว่ามีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยเห็นว่า ควรเชิญผู้ปกครองและผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ กำหนดคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการให้มีกับนักเรียน ควรขอความร่วมมือให้ผู้ปกครอง อบรม สั่งสอน คุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่บ้าน ควรมีการติดต่อกับผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในการติดตามพฤติกรรมที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.1.4 ด้านการสร้างแบบอย่างที่ดี ผู้วิจัยเห็นว่า ควรขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ช่วยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

1.1.5 ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีกำหนดระเบียบและบทลงโทษของโรงเรียนว่าด้วยการตอบแทนความดีและบทลงโทษนักเรียนที่กระทำความผิดอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติตนของนักเรียนที่ดียิ่งขึ้น

1.1.6 ด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจัดให้มีแผน/โครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องและมีการกำหนดแผนการนิเทศ ติดตาม สนับสนุนและประเมินการดำเนินงานการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เพื่อวางแผนในการพัฒนาต่อไป

1.1.7 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนำมาซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ดีขึ้น

1.2 ควรส่งเสริมบุคลากรทุกคน ให้เห็นความสำคัญและมีความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ควรนำแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล ในครั้งนี้ ไปกำหนดเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของครอบครัวและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน เพื่อใช้เป็นสารสนเทศ และหาแนวทางในการสนับสนุนเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนในโอกาสต่อไป

2.2 ควรมีการนำแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครั้งต่อไปใช้ และมีการประเมินผลการนำแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2.3 ควรศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนนั้น